

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa de vitiis

Wilhelm <Lyon, Prior>

[Basel], nicht nach 1475

De hiis que debent movere ad diligentem custodiam [lingue]. Prima pars

[urn:nbn:de:bsz:31-308070](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-308070)

oportet ab alijs portari. Unde in prouer. Homo indigēs
 misericors est. ideo aliqui defectib⁹ aliorum ita defacili ira
 seuntur. quia suos non agnoscunt. Seneca. Regum ami-
 mos induimus. Illi obliti sue infirmitatis aliene deserui-
 unt. quasi iniuriam acceperint Aug⁹. Irascaris seruo tuo
 ne peccet. irascere tibijsi ne peccet. **S**eptimū remediū
 est consideratō finis nostri mortis. scilicet et eoruz que post
 mortem secuntur. Unde ecclī. xxviii. Memento nouissimo-
 rum. et desine inimicari. Et subditur. Memento timores
 domini. et ne irascaris proximo. **D**ecimū remediū est
 consideratio pprie impotentie. mlti sunt qui ideo iram ser-
 uant contra proximum suum. quia reputant dedeus esse
 non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est qui attendere
 debent q̄ nec eciam potestatem habent defendendi se a mu-
 seis et a pulicib⁹. Unde Aug⁹. Homo tibi conuiciuz di-
 cit. et tumes. et iratus es pulicib⁹ resiste vt dormias. **¶**

Explicit tractat⁹ de ira Incipit tractat⁹ de peccō lingue

Ultimo inter peccata dicendus est de peccato lin-
 gue. quia istud peccatuz remanet post alia pec-
 cata. Mlti cauent sibi de alijs peccatis qui non
 cauent a peccato lingue. Agemus autem de pec-
 cato lingue hoc modo. **P**rimo agem⁹ de custodia lingue in
 cōmuni. **S**ecundo enumerabim⁹ diuersa peccata lingue
 et de vnoquoqz eorum secundum ordinem prosequemur.
Tertō vtro tangemus de remedijs contra peccatū lin-
 gue. **D**e hijs que debent mouere ad diligentem cu-
 stodiam. **P**rima pars

Multa vero sunt que deberent hominem mouere ad
 diligentem custodiam lingue. **P**rimū est. q̄
 dñs hōmez in lingua honorauit pre ceteris crea-
 turis. Nulli em creature dedit deus linguaz materiales ad
 vsuz loquele nisi hōmi. q̄ non parū honor est. nec paruuz

601

bñficiū istud esse magnū . cogita si mutus esses quantū
beneficiū putares si redderet tibi loquela . Plus enim
amares hoc q̄ daretur tibi infinita pecunia . Unde valde in
gratus est homo qui peccando deum inhonorat in membro
illo in quo deus hominem pre ceteris creaturis honorauit
Secūndum est hoc . q̄ lingua quantum ad vsū loquele
organum est ratōis . verbum vero nūcius est ratōis . si
cut dicit Aug⁹ . et in solis ratōz hñtib⁹ inuenit⁹ naturalē
Unde a ratōne regi debet . et solum ad imperium ratōis de
bet lingua exire ad actum loquele . Indecens est q̄ ratōis
nunciū sine ratōne mittatur . Et ex quo secundum psal
mistam cōparatus est iumentis insipientibus . et similis fa
ctus est illis de iure vero posset ei a deo auferri vsus loq̄le
ad iumentū em̄ n̄ pt̄mz loq̄la . Terciuū est . q̄ aues q̄ nō rece
p̄t t̄m bñficiū in lingua q̄ntūz hō . nec aliquēz mercedēz a
deo exp̄ctant pro vsu lingne sue . laudant creatorem suū
Unde mlt̄um potest deus offendi . si homo ei in lingua cō
tumeliam irrogat . ex quo congregatō auū eum laudat .
Quartū est hoc . q̄ lingua est mēbrūz valde nobile ⁊ in
quo indecens omnis immundicia . nulla autēz immundicia
maior est immundicia peccati . ymmo non reputat⁹ corpo
ralis immūdicia cōparatōne ad peccatū . Unde . Math . xi
Non lotis manib⁹ non co . ho . Diligenter ergo custodien
da est lingua . ne a peccato inquinē . Qui autem non plus
timet inquinare linguam suāz peccato . q̄ cetera membra .
porcus videtur p̄cius qm̄ homo . Porcus em̄ rostrum in
lucum ponit sic et pedem . nec magis parcit ori qm̄ pedi ho
mo q̄ non timet inquinare os suum p̄cō velut canis macelli
solet habere sanguinolenta . Abominabilis etiam homini
bus p̄t esse ideo . qz nō pmittit in os suū intrare ea q̄ im
mūdicia sūt muscis ⁊ pulicib⁹ dyabolū eē pmittit excreare
sibi in gulaz ⁊ immūdiciaz p̄cō sputū dyabli ē p̄cō tollan
da est excreatō leprosi i ore q̄ excreatō dyabli mltū turpis
est qui dia⁹ q̄ immūdiſsim⁹ ē pmittit nidificare in ore suo

Quintum q̄ debet hominem mouere ad diligentem eu-
stodiaz lingue est officiu; ad q̄d lingua deputata est. Est
enim deputata ad orandum. et ad deum laudanduz ad su-
sceptō; corporis et sanguinis cristi et ad pertractāda ver-
ba sacra quoz q̄libet lingue sanctitatem magnam requirit.
Oratō magnam sanctitate; lingue requirit. quia secun-
du; **G**rego^m. Cuz indignus ad intercedendū mittit̄ ira-
ti iudici anim? ad deteriora prouocat̄. **U**nde lingua que
tociens deum offendit non defacili in oratōne exauditur.
Laus eciam dei similiter sanctitatem magnam requirit.
quia non est sponsa laus in ore peccatoris. **U**t dicit̄ in ec-
clesiastico **D**ominū eciaz corpus quod in ore recipit̄ san-
ctitate; magnaz requirit. **U**nde sicut multum peccaret.
qui in calice vbi corpus cristi recipitur lutum immūdū po-
neret. sic multuz peccat qui os suum in quo corp? cristi re-
cipit̄ per peccatū inquinat. **V**erba eciaz sac̄ que in ore ho-
minis debent versari sanctitatem similiter oris requirunt.
cum sint reliquie. **U**nde **M**ath. vij. **S**anctū ueatur vbi
domin? ayt. **N**olite sanctum dare canib?. **S**i vestes que
dominicuz corpus tetigerunt pro reliquijs habentur. mul-
to plus verba que ex ore eius processerunt. **N**ō verba do-
mini reliquie. sint probant̄ miracula spiritalia que per ea
fiunt. **C**eci enim illuminantur. **U**nde preceptum domini
lucidū illūinat oculos. et mortuū spiritaliter viuificat. ut
Unde **J**oh. v. **V**enit hora et nūc est q̄ndo mor. rē **I**nter
alia membra os maxime videtur esse deputatū diuino offi-
cio. et bene iustum esset cū dominus omnia membra homi-
nis fecerit vt saltem vnū membrum sibi mundū seruaret̄
vnde seruietur ei. **S**extū est hoc q̄ lingua custodita.
anim? custoditur. **U**nde **P**rouerb. xiiij. **Q**ui custodit os
suum custodit animam suam. homo qui os suum non custo-
dit est quasi ciuitas absq; muro. **U**nde prouer. xv. **S**i-
cut vrbs patēs et absq; muroz ambitu. ita vir qui non
potest in loquendo cohibere sp̄m suū. **E**st sicut castrum vel

dominus etiam absque porta. Unde legitur in vitis patrum
Quidam senex cum quibusdam fratribus ibat ad beatum anto-
 nium. et audiuit multa ab illis in via de sacra scriptura et de
 operibus manuum suarum. sed ipse per omnia tacebat.
 et cum venissent ad antonium. dixit antonius semi. **B**o-
 nos fratres habuisti comites itineris tui. **A**t ille. bo-
 ni sunt quidem. sed habitatio eorum non habet ianuam. Qui
 vult intrare in stabulum eorum. et soluit asinam. Qui vult
 custodire castrum aliquod oportet quod diligentiam habeat
 circa hostium porte. Unde ibi turres solent fieri. etiam in
 claustris ad portas custodes consueuerunt poni. Sic qui
 vult custodire animam oportet quod diligentiam adhibeat cir-
 ca custodiam oris. homo etiam os non custodiens est vas ab-
 sine operculo. et ideo immundus iuxta illud numeri. vas non ha-
 bens operculum vel ligaturam immundus est. Est etiam velut
 equus absque freno. et navis sine gubernaculo. unde. **J**aco-
 bi. iij. Sicut equus freno in ora mittimus ad consencien-
 dum nobis. et omne opus eorum circumferimus. et na-
 ues quamuis magne sint et a ventis validis mimentur cir-
 cumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis
 velint ita et linguam quidem modicum membrum est et ma-
 gna exaltat id est ad magna premia vel tormenta ducit.
Septimum est promitas ad malum que in lingua est. quam
 insinuat **J**aco. iij. dicens Omnis natura bestiarum. et vo-
 luerum. et serpentum et ceterorum domatur et domita sunt
 a natura humana linguam autem nullus hominum domare po-
 test. Et subditur est enim inquietum malum plena veneno
 mortifero. Et in eodem. iij. Lingua nostra ignis est vniuer-
 sitas iniquitatis. quia per eam cuncta facinora aut concu-
 rantur ut latrocinia stupra. aut patrantur. ut peruerbia. aut
 falsa testimonia. aut defenduntur. ut cum quilibet scelus suum ex-
 cusat quod admisit. Lingua enim in hinc est siue in lubrico
 et ideo de facili labitur ideo scriptum est **E**ccli xiiij. **D**eus vir qui
 non est lapsus verbo ex ore suo propter puritatem quam in lingua est potest sal

in ore paruulorum qui baptizantur ad ostendendum quod mem-
 brum illud defacili putrefiat et vermibus viciorum scaturiat /
 propter eandem causam spiritus sanctus in linguis igneis apparuit
 potest quod in manibus vel alijs membris. ut ostenderet quod membris il-
 lud maxime inflammatum erat igne infernali. **U**n necessarium
 erat multum ut igne celesti inflammaretur propter eandem causam
 etiam cum manus et cetera membra in patulo sint. lingua tamen
 clausa est quod dicitur a natura et merito cum propter falsitatem suam
 et pronitatem ad malum bene inclusione indigeat. **D**icitur
 autem quod deberet hominem mouere ad diligentem custodiam
 lingue est hoc. quod lingua multum potens est ad nocendum quod
 potestatem nocendi vult ostendere **J**acobus quoniam linguam ig-
 nem vocat **J**aco. iij. Ignis enim inter omnia elementa po-
 tentior est ad destructionem. **E**andem etiam potestatem insi-
 nuat quando dicit. quod lingua inflammat rotam natiuitatis
 nostre inflamata a gehena **J**neli. super illud a gehenna id
 est a suggestione dyaboli **R**ota autem natiuitatis vocatur
 vite patris cursus. **P**otestas nocendi que est in lingua
 apparebit si ostendat quod noceat. et quantum noceat. et quod velociter
 et quod modis. **N**oceat autem lingua et ipsi loquenti et ei de quo lo-
 quitur. **I**psi vero loquenti nocet multipliciter. **P**rimo. gra-
 tiam dei auferendo. **U**nde **B**ernardus. **L**euis res sermo. sed gra-
 uiter vulnerat aptissimum euacuandis cordibus instrumē-
 tum. aufert etiam gratiam hominum. **U**nde **e**ccl. xx. **S**apienter
 in verbis amabilem se facit. gratia autem fatuorum effundetur.
Prouerb. x. **H**onor et gloria sensati in sermone / lingua im-
 prudentis subuersio illius nulla bestia a deo nocet homini-
 bus sicut lingua. si non custodiatur. **D**es unus mali consi-
 liarij vel suggestoris quandoque destruit unam totam patriam
 quod non facerent centum lupi. **T**entus etiam templum spiritua-
 lia vel plura per iram accendit lingua una **L**ingua etiam unus aduo-
 cati destruit abbatiam unam vel eum archiepiscopatum unum dum facit il-
 lud poni in manus alie quod ex parte dyaboli est. **U**n **e**ccl. xxviii
Lingua scelerum multum commouit et disperdet illos de gente in gentem

Ciuitates munitas diuinitus destruxit. Documentum vero
 q̄ facit lingua valde magnū est. Vnde eccl̄. xxviii. Multi ce-
 ciderunt in ore gladij. sed non sic qui interierunt per lin-
 guam qui em̄ intereunt per linguaz morte anime intereunt.
 Illi autē qui gladio corpore intereunt. Item in eodē Fla-
 gelli plaga liuorem facit. plaga autem lingue om̄met ossa
 cordi enī letale vulnus infligit. Multis eciaz modis nocet.
 Nocet em̄ occulte. et ideo cōparatur serpenti. vnde acue-
 runt linguas suas sicut serpentes ne al. tē. Nocet etiā a re-
 motis ideo sagitte comparatur. Gere. ix. Vbi dicitur. Sagit-
 ta vulneris lingua eorū. Item in jere. Extenderūt linguam
 suam quasi arcum mendacij et non veritatis. Lingua enim
 que est in gallia nocet ei qui est vltra mare dū euz infamat.
 Item existens in terra nocet ei qui est in celo dūz dominuz
 et sanctos blasphemiat. Vnde in ps̄. Posuerūt in celuz os su-
 um. et lingua eorū trāsiuit in terra. Nocet eciaz lingua prox-
 imo. et ideo gladio cōparatur. Vnde in ps̄. Exacuerunt vt
 gladium linguas suas. Et iteruz. lingua eorum gladius
 acutus. Velociter eciaz nocet lingua. Vnde. Ber. loq̄ns
 de illo verbo. Veloces pedes eorū ad effu. sang. dicit vtqz
 tam veloces q̄ velociter currit sermo. vnus est qui loquitur
 et em̄ vnū verbuz profert tñ vnū verbum vno momento
 multitudine audientium dū aures inficit animas interfi-
 cit. Nono q̄ debet homines mouere ad diligentem custodiā
 est hoc q̄ lingua nisi diligenter custodiatur primo seuit in
 dñm suum. Vnde prou. xviii. Os stulti contritio eius. Et
 xxvi. Os lubricum operat̄ ruinas. Decimo est cruciat⁹ lin-
 gue quem sacra scriptura commemorat. Luc. xvi. Vbi dicit
 diues qui erat in inferno. pater abraham miserere mei tē.
 Ideo cruciat⁹ lingue specialit̄ exprimitur. vt peccatum
 lingue specialit̄ declinetur. Sicut cruciat⁹ lingue specialit̄
 exprimitur. Apoc. xvi. vbi sic legitur q̄ manducauerūt linguas
 suas pre dolore. et blasphemauerūt deuz celi pre doloribus
 et vulneribus suis. Non dicit q̄ manducauerunt manus suas.

sed linguas suas eadem de causa qua prius. Undecimo est
 difficultas custodiendi linguam propter quam difficultatem
 legitur in vi. pa. de quodam sancto qui clamabat. Domi-
 ne deus meus libera me a lingua. **Eccī. xxi.** sic legitur Quis
 dabit ori meo custodiam. et super labia mea signaculum cer-
 tum ut non eadem ab ipsis et lingua mea perdat me. Et
 in ps. Domine labia mea aperies. **Et iterum.** Done domi-
 ne custodiam ori meo. Et proū. **Hominis est preparare ani-**
mum. et domini est gubernare linguam. **Duodecimo est**
utilitas magna que sequitur ex custodia lingue que uti-
litas insinuat. Proū. **xii.** ubi sic legitur. Unusquisque de
 fructu oris sui recipit bonum. Non est autem ita pauper qui
 in breui non possit ditari de fructu oris sui. si illud dilige-
 ter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de ac-
 cidia in ca. de ocio. **Utilitas bone lingue inuenit.** Proū.
x. ubi sic legitur. Vena vite os iusti propter utilitatem huius
 membri potius apparuit spiritus sanctus in linguis quam in
 manibus vel alijs membris membrum enim utilius voluit sibi eli-
 gere. **Tredecimum est periculum quod nisi lingua custodiat sine**
custodia enim lingue non potest homo bonus fieri. et si bonus
est fit malus. Ad primum videtur pertinere illud **Job xi.** **Nu-**
quid verbosus iustificabitur. Et **greg.** **Vera sententia est**
quod legitur cultus iusticie silentium. Et **leuit. xv.** **Vir qui pa-**
titur fluxum sanguinis immundus est. **Idem dicitur iac. j.** **Si**
quis putat se religiosum esse non refrenas linguam suam a ma-
lo. sed seducens cor suum huiusmodi vana est religio. quia vadit
in nichilum et valde nichilum. Et in ps. **Quis est homo qui**
vult vitam. quasi aliquis respondisset. ergo subdit prohibe
linguam tuam a malo. et proū. xviii. **Mors et vita in ma-**
nibus lingue. Et **math. xii.** **ex verbis tuis iustificaberis et ex verbis**
tuis detinaberis. Ad periculum illud ostendendum valde quod legitur de se-
 cundo pho quod cum redisset a studio athenensium et mater eius interpel-
 laret eum de turpitudine et instaret. ipse dixit. **Non intra-**
bo unde exiui. quod intelligens mater. dolore mortua est. Et

604
ruine dixit ille. **Q**uid est optimum et quid potissimum ver-
bū. et perpetuo silentio se dampnauit. **S**i eciam aliquis est
in bono statu. nisi linguam suam custodiat cito corruet. **V**n
Prouerb. xij. **P**ropter peccata labiorum ruina proximat
malo. **I**deo dicitur eccl. xxviii. **B**eatus est qui tectus est a
lingua neque. **D**ecimū quartus quod magna pars nostre boni-
tatis in custodia lingue. **V**nde **J**ac. iij. **S**i quis in verbo
non offendit hic perfectus est. **D**ecimū quintus est hoc
quod magna pars sapientie in moderatōne ipsius lingue con-
sistit. vnde **P**rou. xvij. **Q**ui moderatur sermones suos do-
ctus et prudens est. **E**t eiusdē x. **Q**ui moderatur labia sua
prudens est. **N**on solū prudens est vel prudentior. sed eciam
prudētissimus prudens est qui loquitur quando loquēdū est.
Vnde eccl. xx. **H**omo sapiens tacebit vsque ad tempus. **P**ru-
dencior loquitur talia qualia debet loqui. non loquitur verba
pura a falsitate et proximi nocumento et a contumelia dei
vnde **P**rouer. xv. **S**ermo purus pulcherrimus est. **P**rudē-
tissimus vero est ille qui modum seruat in vrbis qui scilicet
dulciter loquitur absque clamore et asperitate quod non parum
est utile. vnde **P**rouerb. xvj. **Q**ui sapiens est corde appel-
latur prudens. et qui dulcis est eloquio maiora repiet ma-
gis enim proficiunt qui habent dulcedinem lingue quam qui
habeant sapiam magnam in corde. **S**ed videtur quod potius salomon
debiuit dicere. **Q**ui moderatur cor suum prudens quam qui mo-
dum seruat. **A**d quod respondendū est. quod non potest esse h-
mōis moderatō absque cordis moderatōne. **F**olia enim non po-
ssunt se habere ordinate radice commota. et ille maxime
dominatur animo suo qui adeo habet eum in potestate sua quod
non licet ei uti armis esse patissimis in sua defensione que sunt
verba. verbis quasi sagittis hostes de longe percutimur.
Notandum quod in moderatōne predicatōnis habendū est
respectus ad quinq. **S**peciali autem ad personarū que lo-
quitur. vnde in **P**rouer. non decent stultum verba com-
posita et ad materias de qua homo loquitur. **V**nde **J**ero.

Materias grandes ingenia parua nō sustinent. et ad personam cui homo loquitur. quia sicut dicit gregorius. si capacitatem auditorum formandus est sermo doctorum. et hoc quantum ad prolixitatem sermonis. et quantum ad sublimitatem. Sunt qui minus capacibus tot et tanta dicere volunt quam ipsi nichil retinent. Isti volunt mittere dolium unum vini in lagenam unam vel in cyphum unum. Quarto respectus est habendus ad temporis oportunitatem. unde ecclesiasticus. xxviii. Ex ore fatui reprobabitur parabola. quia non dicit eam in tempore suo. Et in proverbia. xv. Sermo oportunus optimus est. Quinto habendus est respectus ad feruorem. Unde ecclesiasticus. vij. Noli esse iustus multum. Sunt qui querunt enses ad muscam occidendam. et securim ad ouum frangendum. qui se ad minimam negligentiam cum tanto feruore mouentur sicut si esset magnus peccatus qui raro expedit fieri. etsi in casu multum conandum sit. esse contra paruas negligias quando alii corrigi non possunt. Gregorius super ezechielem. Obsecro disce qualiter unumquemque alloqui debeas quem corrigis. et noli in parte ista ambulare in sensu tuo. immo in furore tuo. **D**ecimosexto debet modo ad custodiam lingue exhortatio sacre scripture. Ut est illud ecclesiasticus. xxviii. Ori tuo facito ostium. et ibidem verbis tuis facito stateram. et frenos ori tuo rector. Adtende ne forte labaris in lingua. Et in ecclesiasticus. xv. Ne temere quam loquaris. ne cor tuum sit velox appropinquandum sermones coram deo. Et proverbia. iiii. Remoue a te cor prauum. **D**ecimoseptio debet mouere ad custodiam lingue exempla. ut est illud i. Regum. iij. Creuit samuel et dominus erat eum et non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Et in descriptione viri iusti dicitur in psalmo. Et folium eius non defluet. Et alibi in psalmo. Dixi custodiam vias meas. ut non delinam in lingua mea. **D**ecimooctauo debet homines mouere ad custodiam lingue hoc. quod oportebit verba nostra transire per districtum iudicium dei. Ideo debent hec verba nostra saltem transire per iudicium nostrum. **V**n in psalmo

609

Dicitur de lingua iusti q̄ loquit̄ iudiciuz idest sententiaz
examinatā Et vt breuiter dicā sicut per loquelam p̄pen-
dit̄ Vtrū aliquis sit gallic⁹ vel teutonic⁹ vel alterius na-
tōnis vnde in euangelio. Vere ex illis es. Naz et loquela
tua manifestū te facit Sic per loquelaz p̄pendit̄ in aliquo
vtz sit bonus vel malus. vnde eccl̄. iij. In lingua sapien-
cia dimoscit̄. Item in eccl̄. xxviii. Ante sermonē nūq̄ lau-
des vix. hoc em̄ temptatō est hominum Vero? Inponde-
re verbez probatō existit humane vite

De. xxiii. peccatis lingue. Secunda pars

Octo de custodia lingue in communi. Consequenter
enun̄ crāda sūt diuersa peccata lingue vt de hīs
prosequam̄ ex quibz xxiii enumerare sufficiat.
que sunt / blasphemia / peccatū m̄muris / peccati defēsiō / per-
iurū / mendaciū / detractio / adulatio / maledictio / comiciū
contentō / horoz derisio / prauū cōsiliū / peccatū semmanciū
discordias / peccatū bilinguiū / rumor / iactancia / secreti re-
uelatō / indiscreta cōminatō / indiscreta promissio / ociosum
verbū / multiloquiū / turpiloquiū / scurrilitas / indiscreta ta-
curnitas ¶ Et primo prosequim̄ de quatuor primis. qz
illis directe peccatur in deum. inter que incipiam⁹ de pec-
cato blasphemie quia maius est. de quo peccato hoc modo
agem⁹ ¶ Primo notificabim⁹ peccatū istud. ¶ Secundo
ponem⁹ ea que valere possunt ad deū. huius peccati Ter-
cio dicemus de personis que videntur esse consencientes
blasphemantibz. Quarto tangemus aliquit̄ specialiter de
spirituali blasphemia. ¶ Notandū secunduz Aug⁹ blas-
phemia est quando aliquid attribuit̄ deo q̄ dei non est vel
quādo negatur de deo q̄ ipsius est. vel quando aliquis sibi
vsurpat q̄ dei est. Nos autem hic blasphemiam intelligi-
mus verbū in contumeliam dei prolatū. vt euz aliquis ira-
tus vindicare se volēs de deo aliqua membra de ipso nomi-
nat que nominanda non sunt Multa enim sunt que possunt
valere ad deū. huius peccati. Primuz est pena qua legit̄